

Ære og Konflikt

- om unge, social kontrol,
pres og modenhed

Artikler samlet på baggrund af konferencen
"Ære og Konflikt" i november 2010

Indholdsfortegnelse

Indsatsen mod tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse – hvad vej skal vi? Af departementschef Claes Nilas, Integrationsministeriet	4
Ære og konflikt – om unge, social kontrol, pres og modenhed Af projektkoordinator Christina Christensen, LOKK	6
Social kontrol i etniske minoritetsfamilier Af rådgiverne Kristine Larsen og Christina Elle, Etnisk Konsulentteam i København	8
Jeg var fanget mellem to kulturer Om pædagog og psykoterapeut Gülten Eminovski Gedik (personlig beretning)	10
Resumé af Jasvinder Sangheras oplæg ”The Victim’s Story” Resumé af sociolog og æresdoktor Jasvinder Sangheras oplæg, Karma Nirvana (UK)	12
Unge i krydsfeltet mellem loyalitet og løsrivelse Af psykolog Basim Osman, selvstændig psykologisk konsulent Interkulturelt Set	13
Hemmelige kærester og myter om sex Af forfatter og socialrådgiver Kristina Abu-Khader Aamand, www.nymødom.dk	14

LOKK
Landsorganisation
af Kvindekrisecentre

LOKK Sekretariat
c/o 3F
Kampmannsgade 4
1790 København V

Telefon 32 95 90 19
www.lokk.dk

Støttet af Ministeriet for
Flygtninge, Indvandrere og Integration

Redaktion:
LOKK Sekretariat

Design:
Esben Bregninge Design

Tryk:
Prinfohh

Copyright LOKK
Kun citat med kildeangivelse

Forord

I november 2010 afholdt LOKK sammen med Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration konferencen "Ære og Konflikt – om unge, social kontrol, pres og modenhed" på Hotel Nyborg Strand.

Konferencen var en del af LOKKs og Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integrations projekt "Etnisk ung i krise", som omfatter rådgivningstilbud om æresrelaterede konflikter. Der var stor interesse for konferencen, som havde over 180 deltagere fra hele landet.

Konferencens oplægsholdere har efterfølgende skrevet en artikel om deres oplæg til dette hæfte, så alle med interesse for emnet kan få kendskab til den viden, der blev præsenteret ved konferencen.

LOKK takker konferencens oplægsholdere for deres bidrag ved selve konferencen, samt for deres artikler som er samlet her i hæftet.

Tak til:

- Departementschef Claes Nilas, Integrationsministeriet.
- Rådgiverne Kristine Larsen og Christina Elle, Etnisk Konsulent Team i København.
- Pædagog og psykoterapeut Gülten Eminovski Gedik (personlig beretning).
- Sociolog og æresdoktor Jasvinder Sanghera, Karma Nirvana.
- Psykolog Basim Osman, selvstændig psykologisk konsulent Interkulturelt Set.
- Forfatter og socialrådgiver Kristina Abu-Khader Aamand, www.nymødom.dk.
- Projektkoordinator Christina Christensen, LOKK.

Dette artikelhæfte kan rekvireres gratis ved henvendelse til LOKKs sekretariat eller på www.lokk.dk/Publikationer.

December 2010

Indsatsen mod tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse – hvad vej skal vi?

Af departementschef Claes Nilas,
Integrationsministeriet

Der findes i Danmark stadig tvangsægteskaber, og unge der lever under skarp kontrol fra deres families side eller bliver udsat for vold, hvis de sætter sig op mod familiens ønsker. Disse kendsgerninger afspejler, at der stadig i disse familier eksisterer gamle traditioner om ære og skam, som styrer familiens handlemønstre og fører til konflikter mellem de unge og forældrene.

De fleste unge med etnisk minoritetsbaggrund er født og opvokset i Danmark. De vil ikke længere acceptere alle de traditionelle normer, som deres familie står for. De vil selv vælge deres ægtefælle, de vil leve et ungdomsliv, som vi kender det i Danmark, og de vil uddanne sig. De vil bestemme over deres liv og i det hele taget nyde de individuelle frihedsrettigheder, som er en grundsten i vores samfund.

Integrationsministeriet har igennem mange år gennemført en lang række initiativer til bekæmpelse af tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse. Mest kendt er nok 24-årsreglen, men ved siden af den er der gennemført meget andet. Der er gennemført tiltag, der både skal forebygge, beskytte og hjælpe de unge. Det drejer sig f.eks. om bosteder, rådgivning, konfliktmægling, holdningsbearbejdning mv.

Vi oplever, at flere og flere unge bruger disse tilbud. De vil bryde ud af traditionelle rammer, og de er blevet bevidste om deres rettigheder og om, at der er hjælp at hente. De henvender sig til rådgivningsinstanser og får beskyttelse på krisecentre og særlige bosteder for kvinder og par, der flygter fra tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse.

Man kan trække nogle paralleller til den kvindefrigørelse, som danske kvinder over en årrække har oplevet, hvor man sagde fra over for traditionelle kønsrollemønstre, sagde fra over for voldelige ægtemænd og kæmpede for seksuel frigørelse. Det

er bl.a. den kamp nogle unge etniske minoriteter kæmper i dag.

Hvad vej skal vi?

Vi har i dag det akutte beredskab på plads. Der er tilvejebragt sikre pladser på særlige bosteder, der er etableret døgnåbne hotlines, og der kan tilbydes rådgivning og konfliktmægling til alle, der har brug for det.

Når vi i Integrationsministeriet ser fremad, tegner der sig en række hovedudfordringer de kommende år. To af dem er yderligere holdningsbearbejdning og yderligere opkvalificering af frontpersonalet i kommunerne.

Vi er kommet så langt med de akutte tilbud, at vi nu i høj grad skal fokusere på de værdier, normer og traditioner, som folk bærer med sig – og som ofte udløser automatiske ryggradsreaktioner.

Vi skal turde udfordre de traditionelle holdninger. Men vi skal gøre det med dialog og respekt, for ellers kan vi ikke rykke ved noget. Og hvordan gør vi så det? Jeg skal her fremhæve et par eksempler.

For det første har vi i Integrationsministeriet etableret et dialogkorps af unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, som tager ud på skoler, klubber, foreninger osv. og sætter tvangsægteskaber, kønsligestilling, ære mv. på dagsordenen.

Det gør de ved hjælp af et dilemmaspil, hvor de unge skal drøfte og tage stilling til forskellige dilemmaer, der handler om disse temaer. – og det får gang i snakken. Der bliver dermed sat gang i en refleksion over egne ståsteder, som efterhånden kan føre til et holdningsskifte.

Korpset oplever, at de unge giver udtryk for, at de nu endelig får mulighed for at tale om noget, som

de ellers aldrig sætter ord på. Og de oplever, at mange af de unge gerne vil gøre tingene anderledes end deres forældre gør i dag, og når de unge selv skal være forældre.

Dialogkorpset står selvfølgelig ikke alene i den holdningsbearbejdende indsats. Vi er bl.a. ved at få produceret en undervisningsfilm ligeledes som oplæg til en dialog, og til sommer lanceres en bred holdningsbearbejdende kampagne.

En anden hovedudfordring er opkvalificeringen af frontpersonalet. Lærerne, pædagogerne, sundhedspersonalet, sagsbehandlere har ikke rutine i at håndtere sager om tvangsægteskab, social kontrol osv. Måske kan man sige heldigvis, er der ikke så mange sager, at man opnår rutinen.

Integrationsministeriet sætter om kort tid et stort nyt program i gang i form af skræddersyede kurser til frontmedarbejdere, håndholdte forløb i kommunerne og sparring til kommunerne om tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse.

Kurserne skal støtte frontmedarbejdere så de bedre kan spore konflikterne, forebygge dem og yde den rigtige støtte. Kurserne skal også give træning i at implementere strategier og beredskaber i kommunerne i forbindelse med tvangsægteskaber og lignende undertrykkelse.

De håndholdte forløb vil f.eks. give mulighed for at træne en mindre gruppe medarbejdere i kommunen i specifikke problemstillinger på området. Det nye program vil også give mulighed for mere løbende sparring, som vil supplere den rådgivning, kommunerne fra 2010 har kunnet få i Integrationsministeriet omkring disse sager.

Integrationsministeriet har naturligvis en lang række andre initiativer i gang, og der vil snart være en oversigt over hele indsatsen på Integrationsministeriets hjemmeside, som løbende vil blive opdateret i takt med den løbende udvikling på området.

“Vi er kommet så langt med de akutte tilbud, at vi nu i høj grad skal fokusere på de værdier, normer og traditioner, som folk bærer med sig – og som ofte udløser automatiske rygradsreaktioner”.

Departementschef Claes Nilas

Ære og konflikt

- om unge, social kontrol, pres og modenhed

Af projektkoordinator Christina Christensen,
LOKKs projekt "Etnisk ung i krise"

"Etnisk ung i krise" er en fællesbetegnelse for de forskellige tiltag, LOKK varetager på området omkring æresrelaterede konflikter i familier med etnisk minoritetsbaggrund. I følgende skitseres nogle af de erfaringer, vi i LOKKs rådgivning har gjort os med de unge, der er udsat for pres, kontrol og trusler fra deres familie.

Sidste år fik vi i LOKK 440 henvendelser i rådgivningen. Ud af de 440 henvendelser var de 34 om unge mænd og de resterende 406 om unge kvinder. Det viser en tydelig overvægt af henvendelser fra kvinder. Det kan der være flere årsager til. Det kan bl.a. hænge sammen med, at man næsten udelukkende har haft fokus på de unge kvinder i de kampagner, der har været indenfor området, hvilket betyder, at mændene formentligt ikke har følt sig hørt og set. Hjælpesystemet har måske heller ikke været opmærksomme nok på, at de unge mænd kan have lignende problematikker.

Vi er i LOKK bevidste om at have de unge mænd med i vores overvejelser, også når vi udarbejder vores oplysningsmateriale. Vi vil gerne sende de unge mænd et signal om, at vi ved, de også kan stå med store udfordringer, og at der er et sted, hvor også de kan få råd og vejledning.

Konfrontationen i ægtefællevalget

De unge, vi kommer i kontakt med, kommer fra forskellige lande, forskellige trosretninger og fra forskellige sociale vilkår. Nogle af de unge har tidligere undgået store konflikter og konfrontationer med familien, fordi de har formået at navigere i familiens spilleregler. Men når det kommer til spørgsmålet om f.eks. valg af ægtefælle, kan der opstå konflikter. Et spørgsmål af så afgørende karakter for resten af den unges liv, får i nogle tilfælde den unge til at sige fra over for forældrene. Den unge har ikke søgt et opgør, men står i en situation, hvor det opfattes som et opgør, fordi familiens vilje trodes. I mange tilfælde overrasker det de unge, hvor store konsekvenser det kan få, når de siger fra. Det kan virke meget overvældende på de unge.

For nogle unge kan et ægteskab nogle gange ses som en vej væk fra familiens vold, kontrol og pres. I tilfælde, hvor familien har taget initiativ til ægteskabet, øjner den unge en mulighed for både at tilfredsstille familiens ønske og samtidig komme ud af familiens faste greb - tror de! For vi møder desværre nogle af disse unge, som efterfølgende kommer til at sidde skuffede tilbage, når ægteskabet viser sig ikke at blive den vægtstang til et friere og bedre liv, som de havde håbet.

Pres, trusler og social kontrol

En ung tyrkisk mand og hans kone henvendte sig til rådgivningen, da de psykisk var under utroligt hårdt pres fra familie og netværk. Mandens søster havde forladt sin voldelige mand, og det var i øvrigt almindeligt kendt, at hendes mand var voldelig. Alligevel ville familien ikke acceptere, at ægteskabet skulle opløses. Det betød, at både familien og venner af familien konstant kontaktede broren og hans kone. De ringede - også fra hjemlandet - de mødte op på parrets bopæl og pressede ham for at få hende til at komme tilbage til manden. Det var umuligt for dem at leve et normalt liv.

Social kontrol udøves ikke kun af den nærmeste familie men ofte af hele netværket, og kan som her være meget massivt. Presset og truslerne, som de unge er udsat for, kan ende i trusler om udstødelse, trusler om at blive sendt tilbage til oprindelseslandet, tvangsægteskab, vold, at studie- eller fritidsjob skal opsiges, adgang til mobiltelefon og pc indtages eller begrænses. Det kan betyde mindre tid sammen med veninder og mindre frihed til at gå ud. Den unge har måske tidligere haft en grad af frihed til at bevæge sig rundt, men oplever nu, at en bror eller far f.eks. altid henter og bringer dem.

Den kollektivistiske familiestruktur

I mange af de familier, vi kommer i kontakt med, er familiestrukturen baseret på kollektivet og kollektivets behov og levner dermed ikke altid plads til individuelle behov. Familien er ofte hierarkisk opbygget med veldefinerede roller, som ikke levner

plads til uenighed eller brud på de definerede roller. Den unge har ofte ingen stemme i familien, man diskuterer ikke, og man kritiserer ikke opad i systemet, fordi det er uhøfligt og uhørt. Det betyder, at informationer ofte er noget, man får, fordi man overhører en samtale. Selv tvangsægteskaber planlægges ofte uden inddragelse af den unge.

Det, at man ikke taler om tingene, resulterer også i, at de unge kommer til at mangle sparring fra de voksne. At den unge ikke inddrages i samtaler/diskussioner og dermed ikke ved, hvad der skal ske i hendes eget liv, kan skabe usikkerhed og angst. I visse tilfælde er familiesystemet så styrende og kontrollerende, at de unge kan have svært ved at træffe egne valg. De kan komme til at fremstå som umodne i forhold til det, som forventes af dem i det danske samfund. Herudover er de unge opdraget til at lytte, og gøre som det forventes, hvilket betyder, at de ikke får trænet egen dømmekraft og vurderingsevne og dermed kan komme til at befinde sig i situationer, hvor de ikke kan gennemskue konsekvenserne.

På grund af den ubalance, der er i familiens interne magtforhold, forårsaget af traditionelle alders- og kønshierarkier med delvis fastlåste roller, kan afmagten være overvældende. Situationen kan opleves så ultimativ, at den unge af desperation ikke ser anden udvej end at acceptere familiens ønske. Forældrene ønsker som udgangspunkt det bedste for deres børn og agerer ud fra deres overbevisning om, hvad der vil være til børnenes bedste. De unge kan der ved komme i klemme mellem forældrenes holdninger og det omkringliggende samfunds forventninger til dem.¹

Æresbegrebet rammer kollektivt. Det har med andre ord konsekvenser for hele familien, hele slægten, hvis en ung pige pletter æren. Hendes søstre kan måske ikke blive gift ind i en god familie, familien kan udelukkes af netværket eller miste status. Ære er knyttet til kvindens seksualitet, og mænds ære afhænger af kvindens adfærd.

Unni Wikan, norsk socialantropolog beskriver æren således: "Ære handler om ret til respekt, samfundet har pligt til at yde personen respekt, forudsat at reglerne i æreskodeksen er overholdt. I modsat fald mister personen sin ære og andre trækkes med ned, eftersom æren er kollektiv. Brud på reglerne medfører vanære, personen og dennes familien

anses ikke bare for mindreværdige men ofte som foragtelige. Æren ligger i det ydre, i hvordan tingene tager sig ud. Derfor er rygtet helt centralt. Snak og sladder kan ødelægge en families ære og renommé. Det gælder derfor om, så vidt muligt ikke at give folk anledning til at snakke."²

Mødet med LOKKs rådgivere

Hvilke konsekvenser har det så at træde uden for rammen? Nogle gange kender de unge konsekvenserne, selvom de ikke er italesat. Andre gange kommer det bag på dem, hvilke konsekvenser deres valg vil få. Har man været fars "prinsesse", og er man hele livet blevet sat op på en piedestal, er det sværere at tænke alvorlige konsekvenser ind i valget, end hvis man kommer fra en familie med en voldspræget fortid og mange konflikter. Mange af de unge har en forventning om, at forældrene, når alt kommer til alt, vil vælge dem frem for æren, men sådan går det ikke altid. Derfor bliver det så chokerende for de unge, hvis udstødelsen virkelig sker.

De unge mænd og kvinder, som vi møder i LOKK, står midt i nogle meget alvorlige konflikter med deres familier. De skal træffe svære valg, som får alvorlige konsekvenser for dem og deres familier. Konsekvenser, som ofte er uoverskuelige og ubærlige.

Mange af de unge bliver presset ud i et opgør med familien, fordi de ikke føler, de har andet valg. De strategier, som de tidligere har kunnet anvende, duer ikke her, og der er ingen vej udenom - opgøret skal tages. Det skaber frustration hos de unge, der som udgangspunkt ikke har ønsket opgøret med familien, og det medfører en følelse af indre kaos samt modstridende følelser, som er svære at håndtere.

Det er komplekse livsbetingelser, mange af de unge oplever. At være opmærksom på det, skal være med til at skabe forståelse for de vanskelige dilemmaer, de unge befinder sig i. Det har betydning i forhold til, hvordan vi møder de unge, hvilke forventninger vi har til dem og til de valg, de skal træffe. Det kan være nødvendigt for den unge, at forandringen skabes over tid. Processen kan begynde med en anonym henvendelse til brevkassen på www.etnis-kung.dk. Dernæst at den unge ringer til en rådgiver og endelig, at den unge mødes med en rådgiver. Målet er at finde frem til de forandringsmuligheder, som den unge kan vælge og sørge for, at den unges sikkerhed er i fokus.

¹ LOKK. Dobbeltliv. Dobbeltliv, overlevelsesstrategi eller selvdestruktion?, LOKK, 2008

² Unni Wikan. Ære og drab. Fadime – en sag til eftertanke. Høst og Søn. 2003, s. 68-69

Social kontrol i etniske minoritetsfamilier

Af rådgiverne Kristine Larsen og Christina Elle,
Etnisk Konsulentteam i København

For mange af de etniske minoritetspiger, vi møder, slutter den glade barndom der, hvor pigerne ikke længere får lov at lege med dem, de vil. Den slutter der, hvor de ikke længere kan gøre, hvad de vil. Den slutter ved første menstruation. Fra da af bliver de overvåget, så de ikke er alene med drenge, eller har kontakt med drenge udenfor skolen, hverken fysisk, telefonisk eller på nettet.

Vi ser alt for mange sager med unge, der bliver udsat for både fysisk og psykisk vold, trusler om tvangsægteskaber, hjemsendelse etc. Vi møder unge, der føler sig overvågede, ligegyldigt hvor de er, og som lever i evig angst for, hvad de bliver set gøre eller sige og for andres sladder om dem.

”Pigerne oplever, at deres familie har ”øjne” ude i miljøet. Netværket fra det etniske miljø rapporterer tilbage til forældrene, hvis pigen gør noget forkert. Det gør, at pigerne føler sig overvåget næsten overalt, hvor de går, og det giver dem en følelse af klaustrofobi” (Mette Baymler, Døgnvagten)

Og så er der ”øjet i det høje” – Gud – som ser alt, og som forældrene sørger for at fortælle pigerne om. Konsekvensen er, at pigerne ofte får svært ved at koncentrere sig, de bliver frustrerede, modløse, triste, forvirrede, stressede, selvudslettende og opgivende. Social kontrol er ofte et alvorligt omsorgs-svigt. Det er følelsen af ikke at blive set, anerkendt og elsket, og det gør ondt på de unge.

”Jeg kan ikke holde alle de problemer ud. At vi aldrig bare kan være sammen på en rar måde. Ligegyldigt hvad jeg siger, så bliver det straks vendt til, at jeg har gjort noget forkert. De tror ikke på mig overhovedet, og jeg skal lyve mig til bare at gå en tur med en veninde” (14-årig pige med irakisk baggrund).

Hvor stort er problemet?

Vi har endnu ikke nogle undersøgelser i Danmark af, hvor udbredt fænomenet er, men sidste år blev der foretaget en stor undersøgelse i Sverige blandt 2300 elever i 9. klasse i Stockholm¹. Undersøgelsen viste, at blandt de piger, der var kommet til Sverige, efter de var blevet født, levede 55 pct. med det, som de i undersøgelsen definerede som ”uskyldsnormer”. Altså normer om, at pigen forventedes at være jomfru, til hun blev gift, og at det medførte begrænsninger i forhold til, hvordan hun måtte agere overfor det modsatte køn. 28 pct. havde derudover restriktioner på, hvad de måtte gøre i skolen og fritiden, og 18 pct. var udsat for kontrol, trusler og/eller vold, samtidig med, at de levede med ”uskyldsnormer”.

Tallene for de piger, der var født i Sverige af to udenlandske forældre, var lidt lavere.

Konklusionen var i undersøgelsen, at der var en klar sammenhæng mellem udøvelsen af social kontrol og familiens socioøkonomiske situation, længden af opholdet i Sverige, og hvor religiøse de var – uagtet hvilket religion.

Hvorfor social kontrol?

De familiemedlemmer, der udøver social kontrol, er opdraget i en tankegang, hvor familiens ære – som oftest overført på pigens mødom – betyder alt. For de familier, vi ser, er det ofte det eneste, de har at klamre sig til, når de på alle andre måder føler sig marginaliserede, udsatte og frygter det ukendte.

”Hvis du forestillede dig, at du kom til et fremmed land, ville du så ikke være mere på vagt? Man vil gerne give dem frihed, men man er angst” (Mor med mellemøstlig baggrund).

¹ ”Oskyld och heder – En undersökning av flickor och pojkar som lever under hedersrelaterad kontroll i Stockholm stad – omfattning och kraktär.” Astrid Schlytter, Sara Högdin, Mariet Ghadimi, Åsa Backlund och Devin Rexvid, Stockholms universitet, institutionen för social arbete, 2009.

“Traumatiserede flygtninge har et forstærket behov for at vide, hvor deres børn er. Mange af forældrene føler, at de ikke har kunnet passe på deres børn, mens de eksempelvis har siddet i fængsel” (Tina Mouritzen, familiebehandler for Rehabiliteringscenter for torturofre (RCT)).

Forældrene er ikke onde. De forældre, vi møder, vil altid deres børn og familier det bedste, men de gode intentioner drukner i afmagt og i de mange problemer, de slås med. De græleste eksempler på social kontrol ser vi i de familier, hvor forældrene ikke er i arbejde og ofte er uden kontakt til det danske samfund. De er ofte flygtninge med ubearbejdede traumer i bagagen og deraf følgende psykiske problemer. De bor alt for mange mennesker i alt for små lejligheder, og de økonomiske problemer fylder ofte meget. De er evigt bekymrede for slægtninge, der sidder i krigshærgede lande eller lever i dyb fattigdom, som de føler, de burde hjælpe. De har selv været udsat for fysisk og psykisk vold.

En 14-årigs danske teenageproblemer bliver meget svære at se, når ens verden er så overskygget af så mange bekymringer. Når man ikke kender til dansk ungdomsliv, og når ens egen ungdom forsvandt i krig og tidligt ægteskab.

Hvad stiller vi op?

Det vigtigste, vi kan gøre, er at blive så mange som muligt, som ved, hvad social kontrol er, hvorfor det opstår, og hvad det gør ved de unge. Vi skal tage det alvorligt og handle, når vi ser det. En del af de

piger, vi møder, føler sig voldsomt svigtede, fordi ingen greb ind, da de ikke fik lov til at deltage i klassefester, svømning, SFO etc. Eller da de fortalte en lærer, at de ingenting måtte og blev overvåget hele tiden.

Vi skal reagere, og vi skal tale med de unge om social kontrol. De unge skal være klar over, at de ikke bare skal affinde sig med at leve i det, men at de kan få hjælp. Vi skal skabe de trygge rum, der gør, at de tør åbne op og fortælle, hvad der foregår hjemme hos dem. De har brug for voksne, de kan snakke med om det, og som kan realitetstestere deres ønsker og hjælpe dem til at se, hvad deres egen rolle er, hvad deres forældres intentioner måske er, og hvad de måske selv kunne gøre. Vi skal ruste dem til at tage de konflikter, de selv kan klare, så langt det kan lade sig gøre. Vi skal stå ved deres side og hjælpe dem igennem, og vi skal være klar til at gribe ind, når vi vurderer, at det er mere, end de unge selv vil kunne ændre på, eller når de unge ønsker det.

Der er ingen lette løsninger, men jo før vi når at fange problemerne, og får hjulpet de unge og deres familier, jo større er chancen for, at vi ikke ender med tvangsægteskaber, trusler om æresdrab, vold, opløste familier og unge med voldsomme psykiske problemer.

“De familiemedlemmer, der udøver social kontrol, er opdraget i en tankegang, hvor familiens ære – som oftest overført på pigens mødom – betyder alt”.

Kristine Larsen og Christina Elle,
Etnisk Konsulentteam i København

Jeg var fanget mellem to kulturer

Om pædagog og psykoterapeut Gülten Eminovski Gedik, personlig beretning

Hele min barndom og ungdom kæmpede jeg for at tilpasse mig livet i Danmark, samtidig med at jeg skulle leve op til min families forventninger til en muslimsk pige. Det var en svær balancegang, og først som voksen fik jeg gjort oprør og skabt mit eget ståsted. Jobbet hos bageren gav mig endelig en smule frihed.

Jeg blev født i Danmark for 35 år siden i en make-donsk, muslimsk familie. Traditionen tro voksede jeg op mellem en masse familiemedlemmer, for vi boede 10 personer i vores lejlighed. Jeg sov på samme værelse som mine højt elskede bedsteforældre. Først som voksen er det gået op for mig, at de delvis overtog forælderrollen fra min mor og far. De var kærlige, det samme var mine forældre, men jeg blev fra helt lille holdt i stramme tøjler og havde en enorm respekt for både mine bedsteforældre og mine forældre. Vold har jeg aldrig været udsat for, men et eneste blik fra min far kunne få mig til at ryste i bukserne og spekulere over, hvad jeg mon havde gjort galt. Alligevel husker jeg min barndom før skoletiden som overvejende lys og god. Vi måtte ikke gå hjem og lege hos andre, men vi fik lov at lege med de andre børn nede i den store gård.

Det var først, da jeg begyndte i skole, at jeg bemærkede, hvordan jeg skilte mig ud. Stadig måtte jeg ikke gå med de andre piger fra klassen hjem at lege. De måtte til gengæld gerne komme hos mig, men det var ikke rigtig nogen mulighed, for dels havde jeg ikke mit eget værelse, dels havde jeg overhovedet ikke noget legetøj. Det var absolut forbudt at have en kæreste, men på trods af det forelskede jeg mig allerede i børnehaveklassen i en sød, lyshåret dreng. Jeg skrev et brev til ham og kastede det over til ham i et frikvarter. Drengen reagerede ikke på det, men jeg blev overvældet af kulsort samvittighed. Bange var jeg også, for tænk nu, hvis drengen sladrede til min far! Den pågældende dreng boede i den samme bebyggelse som os, og nogen tid efter var der et arrangement, som vores familievilla deltog i. Vi børn skulle slå katten af tønden, og min bror og min fætter og kusine

glædede sig meget. Det gjorde jeg ikke, jeg gruede for det, for i ånden så jeg, at drengen fortalte min far om brevet. Det gjorde han selvfølgelig ikke, men både fastelavnsfesten og mange andre aktiviteter i min barndom, som burde have været fornøjelige, blev spoleret af min angst for, at far opdagede noget dårligt om mig.

Teenageårene nærmede sig, og det var udelukket at omgås drenge og at deltage i privatfester. Jeg måtte hverken kigge på, tale om eller hilse på drenge, så jeg var konstant bange for at komme i en uheldig situation. Lejrskoler måtte jeg derimod gerne deltage i. Men når jeg kom af sted på lejrskole, berusede jeg mig ikke i min midlertidige frihed. I stedet fik jeg hjemve, men det var ikke min mor, jeg savnede mest, det var min farmor. Selv om min familie var streng, var de også overbærende og forstående over for mig. Som halvstor skolepige var jeg temmelig hysterisk og kunne f.eks. ikke tåle min farfars snorken, men det var farfar, der tog madrassen under armen og listede ud i køkkenet for at sove videre.

Min pubertet var lige på trapperne, da jeg en nat vågnede og opdagede, at alting var forkert hjemme hos os. Selv om min familie var praktiserende muslimer, bar kvinderne ikke tørklæde, men denne nat bar min mor pludselig tørklæde. Det samme gjorde min farmor og tante, og mærkeligt nok var de også ved at lave en masse mad. Det viste sig, at min farfar var død af lungekræft. Den slags var tabu at tale om hjemme hos os, så jeg havde ikke engang vidst, at han var syg. Farfars død fik min verden til at bryde sammen. I forvejen var jeg begyndt at kæmpe med en stor ensomhedsfølelse og mange pubertetstanker, og efter farfars død udviklede jeg blandt andet uforklarlige kramper i hænderne. Vores danske læge diagnosticerede det som et psykosomatisk problem, altså en psykisk lidelse, der kommer til udtryk som en fysisk sygdom, og han kaldte det for stress. Min mor og far var dog sikre på, at det var noget med magi. De var meget overtroiske, og jeg var naturligvis ikke upåvirket af

deres opfattelse, eftersom jeg var vokset op med den. Nu fandt de frem til en imam i Tyskland, som skulle kunne gøre noget ved mine krampes. Vi kørte til Tyskland i bil, og imamen læste bønner over mig. Han mente, at der var kastet en slags forbandelse over mig, og han bad min far om at tegne en skitse over vores lejlighed. Skitsen blev lagt ned i noget vand, og en lyserød plet skulle derefter komme til syne der, hvor dårligdommen var. Det viste sig at være under parketgulvet i stuen, og jeg undrede mig stumt over, hvordan nogen kunne have anbragt noget der. Imamen gav mig et stykke papir med en hellig skrift, som ville modvirke det onde, hvis jeg bar papiret tæt på min ene arm under undertrøjen. Da jeg altid lystrede mine forældre, gik jeg rundt med papiret i lang tid efter, men jeg var altid nervøs for, at mine klassekammerater skulle opdage det. Jeg kunne komme med mange andre eksempler på, hvordan jeg voksede op i spænd mellem to kulturer og livsopfattelser, men nøjes med denne ene. Min familie mente virkelig, at de gjorde det bedste for mig, men det var svært for mig at håndtere religionens indblanding i alting. For mig blev det sådan, at jeg altid frygtede Allah, og først senere blev jeg klar over, at det var et forkert billede at gå rundt med.

Bogligt havde jeg klaret mig godt i folkeskolen, men da jeg begyndte i gymnasiet, dalede mine karakterer brat. Det var uheldigt, for min far ønskede, at jeg gjorde familien ære og uddannede mig til læge. Inderst inde vidste jeg, at det nok var en usandsynlig under dumpegrænsen. Mine kammerater festede og havde kærester, men begge dele var udelukket for mig. Alligevel kredsede mine tanker om drengene, og jeg brugte meget energi på at forestille mig, om jeg gjorde indtryk på dem. Blot en fyr kastede et enkelt blik på mig, var jeg sikker på, at han var dødeligt forelsket i mig. Mere blev det aldrig til, men det var opslidende, og jeg var smerteligt usikker på mig selv. I klassen blev jeg drillet og mobbet, ganske vist på den humoristiske måde, men min manglende selvtillid fik mig til at opfatte mig selv som dum og grim. Mit skolearbejde slæbte sig af sted, og både i 1., 2. og 3. g rådede lærerne mig til at tage klassesetret om. Det gik slet ikke, for hvad ville andre folk ikke tænke? Hvis jeg dumpede, ville jeg kaste skam over familien, og det måtte ikke ske. Min familie og jeg var på det tids-

punkt flyttet i en lejlighed for os selv, og jeg havde endelig fået mit eget værelse, hvor jeg kunne læse lektier. Det havde jeg sandelig også brug for, for jeg måtte sætte alt ind på at klare mig op over et 6-tal i karakter til eksamen.

Jeg havde altid travlt, for jeg havde fået fritidsjob hos en bager. Mine forældre bifaldt dette, og jeg opdagede, at jeg på jobbet endelig oplevede at have en smule frihed. Derfor arbejdede jeg alt for mange timer, og da jeg så chancen for at få endnu et fritidsjob, tog jeg også dette. Mine jævnaldrende kusiner var begyndt at finde dem, de skulle stifte familie med, og det var en selvfølge, at det skulle være makedonere. Men ingen kunne åbenbart lide mig.

Jeg fik lige netop slæbt studenterhuen i land, men mine karakterer åbnede ikke mulighed for at søge ind på medicinstudiet, som min far drømte om. At læse psykologi var min egen drøm, men der skulle gennemsnittet være endnu højere. I stedet besluttede jeg at læse den et-årige hh. Jeg bestod eksamen, men igen med et lavt gennemsnit. Herefter fik jeg fuldtidsjob i en butik, og igen oplevede jeg, at arbejdet var mit fristed. Mine fritidsjob passede jeg stadig, så jeg tjente godt med penge, men det var utænkeligt, at jeg skulle have min egen lejlighed. Da jeg var 22, begyndte jeg endelig at uddanne mig. Jeg kom ind på seminariet og læste til pædagog, og her fandt jeg for første gang noget, der for alvor interesserede mig. Min selvtillid steg, for jeg klarede studiet godt, også selv om jeg stadig arbejdede en del ved siden af. Da jeg var 25, fik jeg en flot eksamen og et fuldtidsjob. Nu havde jeg fået blod på tanden og ville lære mere, og min gamle drøm om psykologien dukkede op igen. Jeg besluttede at uddanne mig til psykoterapeut, men to måneder efter studiestart bad min lærer mig om en samtale. – Enten stopper du nu, advarede han. – Eller også kommer du til at svømme så langt ud, at du ikke kan svømme tilbage igen. Jeg forstod ikke, hvad han mente, men siden er det gået op for mig, at han sigtede til, hvor farligt det er for en hjemmeboende, muslimsk pige at blive bevidstgjort.

Artiklen blev første gang bragt i Ude & Hjemme og er skrevet af Dorte R. Christensen.

Resumé af Jasvinder Sangheras oplæg "The Victim's Story"

Resumé af sociolog og æresdoktor Jasvinder Sangheras oplæg, Karma Nirvana (UK)

I Storbritannien forekommer æresrelateret vold og æresdrab blandt visse befolkningsgrupper med etnisk minoritetsbaggrund. Stifter og daglig leder af den britiske organisation Karma Nirvana, Jasvinder Sanghera, hjælper de, der er udsat for æresrelateret vold, æresrelaterede konflikter og tvangsægteskaber.

Jasvinder Sanghera definerer æresrelateret vold som "en kriminel handling eller episode som har til formål at beskytte eller forsvare familiens eller miljøets ære". Det er vigtigt at huske at denne definition på ét afgørende punkt adskiller sig fra andre former for vold, såsom partnervold, idet æresrelateret vold bliver udført med godkendelse eller ligefrem opfordring fra familie og/eller medlemmer af miljøet. Denne form for vold kræver med andre ord et publikum, der føler, at handlingen er meningsfuld og tilfredsstillende. Vigtigheden af dette publikum må ikke undervurderes. For nogle mennesker er ære værd at dræbe for.

Jasvinder Sanghera, der selv har rødder i Punjab og kommer fra en Sikh familie, har forsket i, hvordan ære eller "izzat", som det hedder i Sydasiens, har påvirket livet af forskellige sydasiatiske kvinder bosat i Derby i England. En gruppe med 3 generationer af kvinder med indisk, pakistansk og bangladeshisk baggrund blev interviewet med henblik på at kortlægge indvirkningen af izzat, skam, underkastelse og fastholdelse i deres liv. Undersøgelsen viste, hvor fundamental vigtig izzat er for disse kvinders liv, da "værdien af en asiatisk familie ofte bliver vurderet ud fra, hvordan døtrene i familien opfører sig" og at "det er datterens lod at bære familiens ære". Izzat er et komplekst regelsæt for kvinders opførsel, som kvinderne skal overholde for at beskytte familiens ære og vedligeholde familiens position. Izzat viste sig at have en enorm magt over nogle af disse kvinder. Nogle af dem betragtede endda familiens izzat som vigtigere end deres børn.

I undersøgelsen gav kvinderne ligeledes udtryk for frygt for familiemedlemmer, og at de havde fornemmelsen af at være konstant overvåget og kontrolleret af dem. Kvinderne oplevede at føle sig ensomme og isolerede, når familien eksempelvis indgik hemmelige aftaler med indvirkning på deres liv. Hvis familiens regler blev brudt, oplevede kvinderne, at deres frihed blev begrænset.

En af undersøgelsens konklusioner var, at izzat også forhindrer kvinderne i at søge hjælp. Frygt for udstødelse af familien, manglende viden og manglende tillid til fagfolk blev nævnt som grunde til, at det er så vanskeligt at søge hjælp. Dette er utroligt vigtigt at vide for at kunne forstå dem, der er udsat for æresrelateret vold. Senere undersøgelser har også bekræftet, hvordan skam og skyld påvirker kvinder, der har gjort krav på deres ret til personlig frihed.

Jasvinder Sanghera understregede i sin præsentation, hvor vigtigt det er for fagfolk at forstå, at nogle faktisk dræber for izzat, selv for småovertrædelser af dette æreskodeks, eller endnu vigtigere - for rygter om sådanne overtrædelser. Det blev derudover fremhævet, at ofre skal tages alvorligt af fagfolk, at familien ikke skal involveres, og at ofre skal beskyttes fra familien. Tanken om, at nogle former for vold er "deres kultur" skal vige for det faktum, at al vold er en forbrydelse. Izzat må desuden ikke få en særlig status eller respekt, som den ikke fortjener, ikke i retssale og ikke blandt fagfolk. Det, der er uacceptabelt, må aldrig blive accepteret på grund af en misforstået idé om tolerance.

Karma Nirvana arbejder ud fra princippet om, at æresrelateret vold er misbrug i stedet for kultur, og at den er fuldstændig uacceptabel. Karma Nirvanas Hotline får i gennemsnit 400 opkald om måneden og tilbyder forskellige former for hjælp. Kig på www.karmanirvana.org.uk for mere information om organisationen og dens aktiviteter.

Unge i krydsfeltet mellem loyalitet og løsrivelse

Af psykolog Basim Osman,

selvstændig psykologisk konsulent Interkulturelt Set

Etniske unge mænd og kvinder befinder sig i krydsfeltet mellem den moderne forståelse af frigørelse, selvstændighed og løsrivelse og en mere traditionel og familiær opfattelse af værdiloyalitet, konservatisme og respekt for familiens grundlæggende værdier. Ungdom og køn er ligeledes stærke medaktører.

Firkantet sagt er udfordringen for etniske unge og familier at finde balancen mellem hjemmets private livsverden med familien som både omsorgsgiver og magtudøver og offentlighedens systemverden med regler, pligter og rettigheder for den enkelte unge som individ og borger i samfundet.

Dér, hvor temaerne om social kontrol og ære kommer klarest til udtryk, er når den unges selvstændighed og trang til at frigøre sig fra familien kolliderer frontalt med familiens/slægtens værdier og selvforståelse som lydighed, disciplin, indordning under familiens ønsker. Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at dette ikke er en generel beskrivelse af alle etniske minoritetsfamilier, men at der er tale om gradforskelle blandt traditionelt orienterede familier, hvor fællesskabets betydning og legitimitet opfattes som "one-up" og de unge som "one-down". Det vil sige, at familiefællesskabets interesser rangerer højere end de unges individuelle behov og ønsker.

Mødet kan beskrives som et kultursammenstød mellem familiens ønske om at den unge viser familien og slægten respekt ved ind- og underordning, en utvetydig markering af tilknytning og tilhørsforhold, "a sense of belonging."

Scenariet er således konflikterne mellem interdependens og in-dependens; førstnævnte peger på vigtigheden af en fælles afhængighed ved først fokus på fællesskabet, dernæst individerne – mens in-dependens er udvikling af og syn på den unge som kompetent til at træffe egne beslutninger selvstændigt og uafhængigt af familiens interesser og ønsker. Kæreste og partnervalg som eksempel.

Man kan også antage, at en inter-dependent familieforståelse fremmer en ydrestyret personlighed og en in-dependent individopfattelse fremelsker en indrestyret personlighed. Hvor sidstnævnte trækker på sig selv, sit indre og på at kende sig selv og egne grænser præges og formes en ydrestyret personlighed kontinuerligt af eksterne autoriteter så som forældre, familie, kultur, tradition og religion.

Traumer i familien, såvel direkte som indirekte som følge af krig, flugt, tab og eksil kan også forstærke familiens ønske om at undgå yderligere tab, ved at den unge fjerner sig fra familien.

Der er således mange udfordringer at tage fat i, når den unge alene eller med familien befinder sig i en rådgivnings- og samtalsituation, og når emnerne kan være konfronterende, føre til konflikter, være provokerende. Men enhver konflikt indeholder dynamikken til forandring, hvor smertefuldt det end måtte være for den unge og familien. For i forandringen ligger kimen til forhandling og en mulig forvandling. Med konflikt er udvikling og bevægelse mulig.

Hemmelige kærester og myter om sex

Af forfatter og socialrådgiver Kristina Abu-Khader Aamand,
www.nymødom.dk

"Problemet er, at både jeg og min kæreste elsker hinanden, og tænker meget på at have sex sammen.. Men jeg er ret usikker på, om jeg skal gøre det, ikke fordi jeg ikke vil, overhovedet ikke!!! Men pga. mine forældre. Jeg SKAL være jomfru, når jeg en gang bliver gift - og jeg ved virkelig ikke om jeg kan holde ud af vente så længe!!"

Langt de fleste unge, som henvender sig på brevkassen nymødom.dk venter ikke med at have sex. De er alle vokset op i et muslimsk miljø, hvor sex før ægteskabet bliver betragtet som en af de største synder. Nogle vil endda sige, at det er lige så slemt som at begå mord. Gennem min rådgivning har jeg fået et billede af, hvordan de unge oplever på den ene side at vokse op med klokkeklare forbud, og på den anden side at have et aktivt sexliv før ægteskabet. Selvom de unge, som henvender sig, har forskellige livsvilkår, er der nogle generelle tendenser:

Sex i solcenter

Ingen fortæller familien, at de er seksuelt aktive, eller at de er forelskede. De unge siger, at det under ingen omstændigheder vil blive accepteret. Da de fleste har forhold til unge med samme etniske baggrund som dem selv, og man derfor ikke har mulighed for at invitere den udkårne hjem, foregår de skjulte møder i solcentre, i hybler som man deler mellem venner og så den mest populære model, nemlig på bagsædet af bilen, hvor disse unge oftest har deres første seksuelle erfaringer.

Rigtig sex og så det løse

Der er en udtalt konsensus om, at rigtig sex er indtrængning af penis i vagina. Alt andet, analt, oralt og diverse rangerer ikke som sex og er derfor tilladt – tilladt som i: så ryger man ikke helt i helvede, for man er stadig jomfru. Ifølge de unge er man jomfru, så længe man bevarer mødommen.

Han lovede, at han ikke ville stikke den ind...

En sætning jeg desværre hører alt for ofte. Mange af de unge, som jeg taler med, har svært ved at markere egne grænser. Ca. 20 procent af de unge,

som henvender sig på brevkassen, italesætter overgreb og beskriver de seksuelle situationer som grænseoverskridende. Samtidig har de svært ved at forklare, hvor deres grænse egentlig er. Langt lettere er det, når de skal beskrive religionens grænser og deres forældres grænser. Det skal nævnes, at blandt de unge, som beretter om overgreb og voldtægt, vælger 0 procent at anmelde.

Hvem ejer en kvindes krop?

Er et af de helt store spørgsmål, som de unge stiller på forskellige måder. Det er helt almindeligt, at jeg får henvendelser fra unge, som er "kommet til at røre ved sig selv", og som nu er "bange for at de har ødelagt det hele". De føler ikke, at de har retten over deres egen krop og seksualitet. Den tilhører familien og ikke mindst den kommende ægtefælle. Det kan være så udtalt, at de ikke tør motionere eller endog hoppe af angst for, at "noget skal gå i stykker".

Manglende viden

Dette er måske et usexet punkt, fordi det er det sædvanlige "Miriam-skal-vide-mere-mantra", men de unge mangler viden i en grad, så jeg nogle gange tror, at jeg sidder og yder rådgivning under et træ i en afrikansk landsby – for 50 år siden. Og vi taler her om unge, som har gået i den danske folkeskole. Jeg spørger selvfølgelig, hvor de var henne, da der var seksualundervisning i skolen. Ikke sjældent er de udeblevet eller har lukket ørene eller øjnene – af religiøse årsager. Skolen har ikke reageret – af religiøse hensyn. Og det er godt det samme. Seksualundervisningen i folkeskolen tager ikke udgangspunkt i de unges deltagerforudsætninger, og formår derfor ikke at fange de unge med den viden, de har behov for.

Grad af integration og holdningen til sex er ikke kongruent

Eller med andre ord: uanset hvor velintegreret familien er på arbejdsmarkedet og i det danske samfund generelt, så er holdningen til den seksuelle opdragelse, som den altid har været. Det begrund-

des i tradition såvel som religion. Og der er intet, der tyder på, at det vil ændre sig automatisk.

De unges strategier i forhold til seksualitet er følgende:

1. At indordne sig tradition og religionen

Ofte betyder det, at den unge begraver sig i religionen, tager tørklæde på, og finder en mening på den måde. Fordelen er tryghed, forudsigelighed og ingen ydre konflikter. Jeg oplever, at ulempen hos nogle af de unge er en indre konflikt, når de føler, at de er nødt til at undertrykke deres egne tanker og følelser til fordel for familiefreden. Ofte hører jeg dem fortælle om skyld og skam, når de har "seksuelle tanker".

2. Dobbeltliv

Dydig datter derhjemme og trodsig teenager ude. Det er den strategi langt de fleste unge, jeg taler med, vælger. Jeg har hørt eksperter udtale, at det er et godt tegn, fordi de unge gør oprør. Stor misforståelse. Dobbeltliv har intet, absolut intet med oprør at gøre. På den korte bane fungerer det fint - og så kan man jo altid få en mødomsoperation. Men dobbeltlivets konsekvenser er ikke til at tage fejl af: angst, depression, paranoia, frygt for straf – både Allahs og forældrenes, en følelse af mindreværd mm. Ikke sjældent vil det have en afsmittende

effekt på studiet og arbejde. Ofte knækker filmen, når kæresten viser sig at være en idiot og den unge føler sig udnyttet og har "spildt det hele" for ingenting.

3. Dialog og oprør

Denne model er stadig den mest sjældne. Men der er unge, som prøver at indgå i en dialog med deres forældre. De forsøger at forhandle og sætte grænser, når familie, tradition og religion indskrænker deres personlige frihed. Ofte koster det kontakten til familien i perioder.

Disse strategier kan også ses i kombinationer. Eksempelvis kan den unge til at starte med indordne sig, men bevæger sig senere ud i et dobbeltliv. Det er heller ikke ualmindeligt, at det går den anden vej.

Det er muligt at læse mere på www.nymødom.dk under brevkassen, hvor de unge selv beskriver problemstillingerne. På FAQ kan du se top ti over de mest stillede spørgsmål om sex.

Slutteligt, nymødom.dk har modtaget midler fra Integrationsministeriet og kan derfor tilbyde foredrag til både de unge, deres forældre og fagpersoner. Skriv til kaa@mindlift.net for at booke eller høre mere.

“Langt de fleste unge, som henvender sig på brevkassen nymødom.dk, venter ikke med at have sex. De er alle vokset op i et muslimsk miljø, hvor sex før ægteskabet bliver betragtet som en af de største synder”.

Forfatter og socialrådgiver Kristina Abu-Khader Aamand

Kontakt og information

Om LOKK

LOKK er en humanitær interesseorganisation, der arbejder for at synliggøre, forebygge og eliminere mænds vold mod kvinder og børn.

LOKK yder en landsdækkende telefonisk, personlig rådgivning og konfliktmægling til unge med etnisk minoritetsbaggrund, der er udsat for æresrelaterede konflikter. Den personlige rådgivning kan foregå i LOKKs kontorer eller der, hvor den unge færdes til hverdag.

Rådgivning til professionelle:

Hverdage kl. 9-15 på 32 95 90 19

Rådgivning til unge:

Døgnaåben Hotline på 70 27 76 66
samt brevkasse på www.etniskung.dk

LOKK tilbyder sparring med professionelle rådgivere i forhold til æresrelaterede konflikter i familier med etnisk minoritetsbaggrund. Endvidere tilbydes gratis oplæg for professionelle i hele landet. Formålet med oplæggene er at opkvalificere medarbejdere i forhold til æresrelaterede konflikter.

På www.lokk.dk og www.etniskung.dk findes mere information samt adgang til en værktøjskasse med råd og vejledning til professionelle til håndtering af æresrelaterede konflikter.

Rådgivning til forældre:

Hverdage kl. 9-15 samt onsdag kl. 20-22
på 70 27 03 66

Alle rådgivningerne er landsdækkende og gratis.